

שמחת פורים אמתית

לשמחה בעת עשיית מצוות התורה חשיבות רבה, כדברי הרמב"ם (הלכות לולב ח, טו): "השמחה שישמח אדם בעשיית המצווה ואהבת האל שציווה בהן – **עבודה גדולה היא!** וכל המונע את עצמו משמחה זו, ראוי להפרע ממנו, שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך **בשמחה** ובטוב לבב" (דברים כח, מז). השמחה אינה פרט צדדי המתווסף לעשיית המצווה, אלא היא עיקר המצווה ואחת מהיסודות החשובים ביותר של עבודת ה' האמתית, כמו שנאמר: "עבדו את ה' **בשמחה**" (תהלים ק, ב). את פנימיותו יכול המאמין בה' לבטא, לא רק בתפילה או בקיום מצוות ודקדוק בהלכות, אלא גם בשירה וריקוד. רבי יהודה הלוי בספרו החשוב (הכוזרי ב, נ), מלמדנו, שיש 3 יסודות בעבודת ה' בהם ניתן להתקרב אליו: אהבת ה', יראת ה' והשמחה. הוא מדגיש, שהשמחה בשבת ובחגים מקרבת אל ה' לא פחות מהכניעה לה' בימי התענית, וזאת אם אכן השמחה נובעת מאהבה ה' שציווה על אותן המצוות.

אם בכל החגים אנו מצווים על "ושמחת בחגך והיית אך שמח" (דברים טז, יד), הרי בפורים – בו הצילנו הקב"ה משמד גמור, הוציאנו ממות לחיים, ובו קבלנו מחדש את התורה באהבה (שבת פח, א) – חובת השמחה וההודיה לקב"ה, היא כפולה ומכופלת. יש לזכור, מראש חודש אדר ועד סיום סעודת פורים, עד כמה שונה השמחה ביהדות, מההשתוללות, ההפקרות ופריקת העול אצל הגויים. כך חז"ל הבהירו הבדל זה ביחס לסעודתו של האחשורוש: "כשישראל אוכלים ושותים ושמחים – הם **מברכים ומשבחים ומקלסים לקב"ה**. וכשאומות העולם אוכלים ושותים – מתעסקים בדברי תיפלות, זה אומר: מדיות נאות, וזה אומר פרסיות נאות (מגילה יב, ב). על פי דברי חכמינו (תקוני הזוהר נז, ב), שיום **הכ-י פורים** הוא **כמו-פורים** (מכאן שפורים גדול יותר!), לימד מקים תנועת המוסר, רבי ישראל מסלנט, את תלמידיו – בפורים, ע"י שמחה וריקודים אמתיים, ניתן להתעלות ולתקן בעליונים יותר מאשר ביום הכיפורים ע"י הצום!! דווקא בימים אלו, עלינו להיזהר מלהיסחף אחר אוירת הרחוב, לא לפגוע בכבוד הזולת ובכל ערך מקודש, ובעיקר לשמח מכל הלב – על שאנו שייכים לעם הנצח ששום אויב לא יוכל להשמידו!!

הטעמים למנהג להתחפש בפורים

- למנהג להתחפש בפורים, החביב על הילדים וגם על המבוגרים, יש מספר טעמים:
1. יש בו רמז לשינוי שחל בגורל עם ישראל בימי מרדכי ואסתר, כ"ש: "והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב" (אסתר ט, כב).
 2. להראות שכל מה שהיהודים חוטאים ונדמים לגויים, זה רק כלפי חוץ למראית עין, מעין תחפושת. וכשם שהמחופשים דומים לגויים רק בחיצוניותם, אך בפנים הם יראים ושלמים עם ה', כך היו היהודים באותו הדור שלמים עם ה' בלבם ולא השתחוו לצלם בפקודת נבוכנאצר (ועל כך נגזרה אז הגזירה להשמידם) אלא למראית עין בלבד (בני יששכר).
 3. מצווה לתת בפורים צדקה ומתנות לאביונים, הדרך היפה ביותר לעשות זאת היא ב"מתן בסתר". כדי לא לבייש את הנזקקים, מתחפשים, כך העני לא יודע מי נתן לו את הצדקה, והנותן לא יודע למי נתנה (הבעש"ט).
 4. נהגו להתחפש בבגדי גויים כדי שלא יהיה ניתן להכיר בין יהודי לגוי, ובכך לקיים את דברי חז"ל: "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה ז, ב).
 5. חז"ל שאלו: אסתר מן התורה מנין? וענו: שנאמר: "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (דברים לא, יח), מכאן רמז שיש להסתיר את הפנים, כמו הקב"ה, ביום החג שנקבע לדורות על פי דרישתה של אסתר המלכה.
 6. "השחקנים הראשיים" במגילה מחופשים. אסתר הסתירה כל העת את זהותה היהודית, והתחפשת לגויה, כ"ש: "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי (ב, כ). גם הקב"ה 'מחופש', כל כך טוב עד שאפילו שמו אינו נזכר במגילה, הוא מסתתר מאחורי הקלעים ומושך כל העת בחוטים.
 7. כל שנאת עמלק (והמן הוא מזרעו) לעם ישראל נבעה מאבי אביו - עשו, ששנא את יעקב אחיו כי הוא לבש את בגדיו בעת שנכנס ליצחק אביו כדי לקבל את הברכות. אנו שוב מתחפשים בבגדי עשו, כדי להראות שבמעשה זה של יעקב לא היה חטא, אלא ראויים אנו לרשת את נחלת עשו, ואפילו אם יעקב לובש בגדי עשו - גם ברוך הוא.
- בכל מקרה יש לדאוג לתחפושת צנועה ההולמת את רוח היהדות, ולא להפוך אותה לעיקר ביום גדול זה.

עשאלת אברהם

והפעם שאלה אקטואלית לרב ביה"ס

שאלה: האם ע"י בדיחות ודברי לעג על המורים במסיבת פורים יש איסור כלשהוא? או שיש להקל בכך משום שמחת פורים ומצות "ונהפוך הוא"?

תשובה: שאלתם הפעם שאלה אשגלה ונכבדה. לפני שאשיב ישירות לשאלתכם, ארחיב מעט בנושא השמחה ביהדות, ועל מה יש להקפיד בשמחת פורים:

לשמחה בעת עשיית מצוות התורה, חשיבות רבה כדברי הרמב"ם (הלכות לולב פ"ח, ט"ו): "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ואהבוהו הקל שציווה בהן - עבודה גדולה היא! וכל המונע עצמו משמחה זו, ראוי להפרע ממנו, שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב" (דברים כ"ח, מ"ז). השמחה היא אחת מהיסודות החשובים ביותר של עבודת ה' האמיתית. את פנימיותו ואושרו הרוחני יכול המאמין בה' לבטא אף בזמר וריקוד: "שלושה הם יסודות האלוק עפ"י תורתנו: האהבה והיראה והשמחה - התקרב אל אלוקיך בכל אחת מאלה! ואכן בכניעתך בימי התענית לא תקרב אל האלוק יותר מאשר בשמחתך בשבתות וימים טובים, אם שמחתך זו באה מתוך מחשבה וכוונה. כי כשם שהתחלונים צריכים מחשבה וכוונה, כך גם השמחה בדבר האלוק ובמצוותיו צריכה מחשבה וכוונה. למען תשמח במצוה עצמה מתוך אהבתך למי שמצוה עליך לעשותה, ותכיר מה מאוד היטיב לך בה... ואם תעלה עליזותך במצוות אל מדרגת הזמר והריקוד, יהיו לך גם אלה עבודת האלוקים, ואף על ידם תדבק בענין האלוקי!" (כוזרי ב-ג).

אם בכל החגים מצווים אנו על: "ושמחת בחגך" (דברים ט"ז, י"ד), הרי בפורים - בו הצילנו הקב"ה משמד גמור והוציאנו ממוות לחיים, ובו קבלנו מחדש את התורה באהבה (ע"פ שבת פ"ח, א') - חובת השמחה וההודיה לקב"ה היא כפולה ומכופלת! יש לזכור בכל עת עד כמה שונה השמחה ביהדות, ההשתוללות, ההפקרות ופריקת העול אצל הגוים: "וכשירשאל אוכלים ושותים ושמחים הם מברכים ומשבחים ומקלסים להקב"ה. וכשאומות העולם אוכלים ושותים - מתעסקים בדברי תיפלות, זה אומר: מדיות נאות, וזה אומר: פרסיות נאות, וכו'" (מגילה י"ב, ב'). ואת כל זה יש לזכור מרגע כניסת ר"ח אדר - בו מרבים בשמחה - ועד סיומה של סעודת פורים.

כדי שנדע מהו הצביון האמיתי שיש לתת לחג חשוב זה, כדאי שנזכור את דבריו החשובים של המאירי (מגילה ז', ב'): "שלא נצטוונו בפורים על שמחה של הוללות ושטות אלא על שמחה ותענוג שמגיעים מהם לאהבת ה'". ואמר ר' ישראל מסלנט זצ"ל: יום כפורים הוא כ-פורים. בפורים ע"י שמחה וריקוד ניתן להתעלות ולתקן בעליונות יותר מאשר ביום הכפורים ע"י הצום!

ולהלכה: החובה של "ונהפוך הוא..." והחובה של "מיחיוב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה ז', ב', שו"ע סי' תרצ"ה סע' ב'), אין בהן כדי לבטל מצווה או הלכה אחת מהתורה או מדרבנן (י"פ ביאור הלכה תרצ"ה, ב').

לכן יש להקפיד מאוד ב"שוק פורים" במסיבות פורים, ליטול ידיום ולברך ברכת המזון (בעיקר אחרי אכילת פלאפל), להתפלל מנחה בזמנה, ועוד. מכאן גם התשובה לשאלתכם, בשום אופן אין כל היתר לומר דברי לעג וזלזול או לשוה"ר על רבנים, מורים ותלמידים ואפילו לא ל"רב פורים", והמלבין פני חברו ברבים - כאילו שופך דמים (בבא מציעא נ"ט, א'). עלינו להתחנך לשמחת פורים אמיתית בה נרבה באהבת הזולת ולא ח"ו להיפך. (ראה שו"ת יחיה דעת ח"ה סי' נ').

הרב שלמה כ"ץ

רב בית-הספר

בשאלת „רב-פורים“

מיוחסת לרלב"ג, ועוד הרבה. ערך מעריב לפורים במחזור ויטרי לסוף רים ועוד.

12. משום שהתורה חוגרת שק ועומדת לפני ה' ואומרת לפני עש' אוני בניך ככנור שמנגנים בו ליה צים (סנהדרין קא:) כף החיים (תר צו סקס"א) לב העברי (חב' 221) החיד"א (מעגל טוב 22) דבר שמו"א אל לרבי שמואל אבוהב. חמדת ה' ימים (ח"ב ס"ו) בעל עוללות אפ" רים ועוד ועי' משנה ברורה, מה שלוקחים על הסעודה ליצן ועושה שחוק הפסוקים או כתבות הקדושות והו' עוון פלילי (תקס סקטו).

13. פשוט כדלעיל אות א"ב-ג. ומרן הרב קוק בהיותו „גבאי צו" רים" דוואלאוין בזמן הנצי"ב דרש דרשת פורים בחרוזים „ברלין תש" קע וברלין תעלה" ברלין. תשקע — השכלת ברלין ברלין תעלה — חור רתו של הרב נפתלי צבי יהודה בר" לין (הרב נריה הצופה כ"ד מנ"א תשל"ו דור דור ומנהגיו 111). תר"ו מת הדשן היה שואל חידות על נוש"אים הלכתיים (לקט יושר אות 104) (שם 112).

14. שלשים יום לפני פסח היו דורשים בהלכות פסח (סנה' יב). הרי שביום פורים היו באים לשמוע הדרשה (מטה משה תתריב ועי' לב דוד לחיד"א פ' ל') טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה (רמ"א תרצה, ב, הגה). והגר"א עשה סעור דתו במשחה ושמחה כולה ביום ו' כשהחשיך התפללו מעריב וחזר ל' לימודו (מעשה רב רמ"ח), ופ' יסוד ושורש העבודה, שער המפקד סופ"ה

בח — וכל זה הוא בלי ספק רע ומר ועוון פלילי כי לא הותר לנו רק שמחה ולא שחוק וקלות ראש" מטה משה אות תתר"ב ועי' הג"ה ס"ס תרצו ונו"כ.

2. ע" מאירי שלא נצטוינו להפי' חית עצמנו בשמחה של שטות ו' הרללות, אלא שמחה שמגיעים מתור רה לאהבת ה' (ביה"ל שם).

3. עפ"י הגמ' „נוח לו לאדם ש' יפיל עצמו לכבשן האש ולא ילבין פני חבירו ברבים" (ברכות מג:) לרבינו המאירי הוא „דרך הערה" (סוטה:) אבל לרוב רבותינו ראשו נים ואחרונים הוא כפשוטו ביהרג ואל יעבור. הלא המה התוס' (סוטה שם) רבינו יונה (שע"ת ג קלס. אבות ג יא) פרי"ח על רמב"ם (הג" הות מים חיים הסה"ת ה ב) א"ת בני ציון (קעב) וס' מצוות הלבבות (הלבנת פנים סע' ד) ופני יהושע (במ' נח: והגרש"ן אוירבך דן אם יהיה מותר לחלל שבת כדי להציל חבירו מהלבנת פנים (מוריה שנת ג. ג.ד. כנס תושבע"ס יד עמ' מג.) 4. רבינו יונה (שם). 5. ערכין טו: 6. רמב"ם דעות פ"ו ה"ד, חפץ חיים ה' לה"ר כלל ג' סע' ג', 7. יד קטנה שם. ח"ה שם. 8. מנהג מקובל בקהילות אשכנ"ז נו בהשתתפות ראשי ישיבות ורב" נים, זה כמה מאות שנים. 9. פשוט. כדלעיל אות א"ב-ג. 10. ישיבת וואלאוין (ספר דור דר ומנהגיו עמ' 1100) ועוד (שם עמ' 11) והגאון הרב שמעון סופר (בנו של החת"ס) נסטר עקב עלבון נות שהטית כנגדו רב-פורים (שם 107).

11. כגון מסכת פורים לרבי קליר נימוס בר קלונימוס ומסכת חבקבוק

פנו אלי מלישבת הגולן בשאלה האם מותר למנות רב פורים, יצור שעלול לגרום עלבונות לאנשי-התורה. משום כבוד ראשי הישיבה וה' רמ"ם הנני מרשה לעצמי לענות על שאלה זו.

א. אין היתר משום שמחת פורים לעבור על אף איסור¹ ולא נצטונו על שמחה של קלות ראש אלא על שמחה שמביאה לאהבת השם². ב. הלבנת פני חבירו ברבים הוא חמור והוא ביהרג ואל יעבור³ מ' שום אבק רציחה⁴.

ג. וכן עון לשון הרע חמור הוא, ושקול כנגד ש"ד ע"ו וג"ע, ושקול ככפירה בעיקר⁵. ואפילו אינו מדבר מתוך שנאה ולא נתכוין לגנאי, רק אמרו דרך שחוק וקלות ראש, הוא אסור מדאורייתא⁷.

ד. נוהגים למנות רב-פורים⁸. ו' כמובן יש לו ליוהר לא לפגוע באף אדם⁹. (ויש מקומות שבטלו מנהג זה מפני דברים רעים שארעו בהם¹⁰ ה. נהגו במסכתות פורים, חידודי פסוקים וכדומה¹¹. ויש שאסר¹². וכמובן יש ליוהר בכבוד התורה ולומדיה¹³.

ו. גם בפורים אין להתבטל ל' גמרי מלימוד תורה¹⁴.

שלמה חיים הכהן אבינר
קשת — רמת הגולן

מקורות

1. בהל' תרצה"ה ד"ה עד בשם ח"א שהיודע בעצמו שיוולד במצוה מן המצוות מתוך שכרות כגון תפלה או ינדג בקלות ראש, מוטב שלא ישחקר — „עד כי נדמה לרוב ההמון שכשני ימים אלה, הותר לבני אדם לפרוק עול תורה מעליו ומצות, וכל המרבה להיות משוגע הרי זר משו-